

Projectes de recerca participativa d'àmbit local

Les entitats implicades

La **Institució Catalana d'Història Natural (ICHN)** té com a objectiu promoure l'estudi i la difusió dels coneixements referents als éssers i els sistemes naturals, per això promou una nova línia de treball basada en l'estudi de determinats components del medi natural (orquídies, odonats, etc.), generalment a escala comarcal, i realitzada per voluntaris, alguns dels quals són reconeguts experts en l'àmbit concret de l'estudi.

El **Museu de Ciències Naturals de Barcelona** concep el fons de les col·leccions que custodia com un recurs que ha de ser útil, entre altres objectius, per a la formació i l'activitat dels voluntaris estudiosos dels sistemes naturals. A disposició d'aquests, el Museu posa l'experiència en la gestió de la informació naturalista, bases de dades i l'habilitació progressiva d'equipaments i serveis de suport als voluntaris, motiu pel qual també col·labora en aquest projecte de recerca participativa.

El **Banc de dades de biodiversitat de Catalunya (BDBC)** ofereix el programari necessari per a l'obtenció de dades de camp i la creació de bases de dades per al desenvolupament de projectes de recerca basats en el voluntariat i preveu incorporar les dades obtingudes.

Els projectes de recerca participativa

A les conclusions de la jornada *Els valors dels projectes de voluntariat en el coneixement i la gestió de la biodiversitat*, organitzada pel Museu de Ciències Naturals de Barcelona i la ICHN el maig del 2010, es destacava la importància social i científica dels projectes de recerca participatius així com l'existència d'un elevat nombre de ciutadans interessats en el coneixement de la natura i disposats a col·laborar de manera voluntària en la recerca. Tot i que ja hi ha exemples ben exitosos de projectes de recerca participatius, encara hi ha molts aspectes de l'estudi de la natura que solament es podran dur a terme si s'aconsegueix implicar de manera voluntària un elevat nombre de ciutadans.

Els projectes de recerca participatius d'àmbit local tenen com a objectius:

- Promoure la recerca en àmbits locals (el nivell comarcal pot ser adequat), treballant a una escala de més detall que els estudis d'àmbit nacional.
- Millorar el coneixement d'un grup d'organismes (o sistemes naturals) determinat.
- Involucrar els investigadors locals i també els naturalistes i afeccionats, essent un projecte obert a tot tipus de persones interessades.

- Establir un procés d'aprenentatge, formació i recerca entre un grup de persones de diferent grau de coneixements.
- Articular el projecte amb els experts més reconeguts i els centres de recerca.
- Aconseguir una fita que pugui satisfer tots els participants.
- Divulgar els resultats obtinguts.

La metodologia de treball

Les experiències dutes a terme per la Delegació de la Garrotxa de la Institució Catalana d'Història Natural permeten establir una metodologia bàsica de treball dels projectes participatius de recerca local:

1. El projecte **el pot promoure la ICHN, però no l'ha d'executar necessàriament** de manera directa o mitjançant les delegacions o grups de treball (en alguns casos pot ser una oportunitat per crear-ne) si en un àmbit territorial hi ha una altra entitat que pot intervenir-hi.
2. La **coordinació** ha d'anar a càrrec d'una o dues persones que puguin portar a bon terme el projecte, amb una dedicació que ha de ser força contínua mentre duri el projecte.
3. S'han de plantejar de manera que es puguin executar, independentment del nivell de participació que hi hagi. Per tant s'ha d'**assegurar des del principi que el projecte és factible amb els promotors**, i que es pot fer molt millor si hi ha una bona participació.
4. Els projectes de recerca poden tenir més èxit si es desenvolupen sobre els **grups d'organismes que més atreuen** a les persones que hi participen. Per exemple, les orquídies sempre ha estat un grup que ha motivat a persones amb diferents tipus d'interessos, així com els lepidòpters, els odonats, els amfibis, els arbres, els macrolíquens, etc.
5. La realització de projectes de recerca d'àmbit local facilita la participació, ja que permet que els voluntaris que hi participen puguin **treballar en llocs propers, coneguts i del seu interès**.
6. Les persones han de poder **participar-hi amb independència del temps lliure que hi puguin dedicar** (potser només surten dos dies l'any, però aporten les dades correctament) **i de la seva formació** (potser només reconeixen poques espècies, però aporten les dades correctament).
7. Cal una **bona difusió** per captar possibles col·laboradors, ja que aconseguir una bona participació és un dels principals objectius d'aquest tipus de projectes.

8. Cal endegar un bon procés de **formació** per assegurar un mínim de coneixements per poder participar en el projecte (identificació d'espècies, bases de dades, tècniques de mostreig, georeferenciació, etc.).
9. Les activitats col·lectives (sessions de formació en aula, al camp o la dinàmica de fòrum en Internet) han de **cohesionar el grup** i per tant el projecte.
10. Els participants han de poder **disposar de tota la informació necessària** per participar en el projecte: calendari d'activitats col·lectives, fitxes o documentació d'ajuda, fòrum per poder expressar-se, consultar o comunicar el què han trobat, servei d'assessorament i la base de dades on han d'incorporar les seves dades.
11. Ha d'existir un **protocol de registre de les dades** que assegurï que tothom ho pot fer d'una manera senzilla, que es revisen, que es guarden bé, que es validen adequadament, etc.
12. Cal considerar la **importància de la fotografia digital** en tot el procés d'aprenentatge, formació, consulta i validació de dades, així com l'aplicació de les **noves tecnologies** en l'obtenció i tractament de dades, com l'ús d'una PDA per a la recol·lecció de dades i d'editors i gestors de citacions.
13. **El projecte no ha de durar massa**, ja que l'interès de la gent pot minvar, **però ha de durar un mínim** que assegurï una bona implicació de les persones i que es reculli la informació necessària. En aquest sentit el projecte de les orquídiades que es va dur a terme a la Garrotxa (1 any) es va desenvolupar en un termini trepidant (quasi impossible) i els de papallones o flora (3 anys) es desenvolupa massa tranquil·lament i la gent es relaxa.
14. **El projecte s'ha d'ajustar a la capacitat del grup de treball**: si és un atlas pot ser per quadrats UTM d'1 x 1, per exemple, en funció del grau de participació, la dificultat d'estudi del grup o l'accessibilitat de l'àmbit estudiat.
15. A més cal la **participació d'un o més especialistes que puguin validar tot el projecte** així com les dades (al menys les més problemàtiques) i detectar possibles biaixos.
16. Cal registrar les dades de manera que puguin **contribuir a completar les bases de dades genèriques** i que siguin accessibles a tothom una vegada acabat el projecte, com és el cas del BDBC.
17. **Les persones que participen han de ser recompensades**. Recompenses com és passar-s'ho bé, aprendre, treballar en grup, pertànyer a un grup de recerca, veure que es valora la feina feta i les dades aportades, contribuir a dissenyar el projecte, ésser reconegut (certificats, informació, constar en la llista del grup i projecte, fer-se divulgadors del projecte, etc.), ser coautors d'un article científic, etc.

18. Cal **deixar clara la participació de tothom** (sempre intentant compensar per sobre més que per sota) com a coordinadors del projecte, com a director, com a revisor, formador, investigador que ha aportat dades, autor de la monografia final, autor de les fotografies, etc.
19. La **publicació d'una monografia** recollint els resultats del projecte de recerca és un element de recompensa molt satisfactori per als participants. En acabar un projecte és molt positiu que es pugui donar un cert nombre d'exemplars del llibre a cada participant, ja sigui com a autor del llibre, com a autor de les citacions o de les fotografies, o com a integrant del grup de recerca.

ESQUEMA DEL PROCÉS DE RECERCA PARTICIPATIVA

